

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

САФІУЛІН Віктор Ісламович

УДК 371.51

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО - ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНІЙ ГІМНАЗІЇ**

13.00.09 - теорія навчання

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук**

Київ-2001

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
Паламарчук Валентина Федорівна,
Інститут педагогіки, головний науковий співробітник

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Ярошенко Ольга Григорівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри методики викладання природничо-
географічних дисциплін

- кандидат педагогічних наук
Чижевський Борис Григорович,
Секретаріат комітету Верховної Ради України з питань
науки і освіти, головний консультант

Провідна установа – Київський державний лінгвістичний університет, кафедра педагогіки,
Міністерство освіти і науки України, м.Київ.

Захист відбудеться 14 червня 2001 року о 14³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.02 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий ____ 11 травня __2001 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Долинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Стратегічно актуальність дослідження обумовлена кардинальними змінами соціально-політичних, економічних умов реформування освіти в Україні. Серед стратегічних напрямків оновлення освіти провідними є: її розвиток на основі сучасних прогресивних концепцій і впровадження в навчальний процес нових педагогічних технологій та науково-методичних досягнень; модернізація існуючих та створення загальноосвітніх закладів різних типів; наукове обґрунтування нової системи управління освітою.

У Концепції розвитку загальної середньої освіти підкреслено, що стрижнем освіти ХХІ ст. є її розвивальна, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, здатної активно діяти в складних умовах суспільства перехідного типу.

У Концепції і Законі “Про загальну середню освіту” наголошується на варіативності школи на противагу її одноманітності, правомірності існування різних типів навчальних загальноосвітніх закладів, в тому числі і гімназій.

При розробці наукових засад функціонування закладів нового типу в цілому та гімназій зокрема, принциповим є звернення до історичного досвіду подібних закладів в Росії та Україні у ХІХ-ХХ ст., а також досвіду роботи сучасних гімназій.

Як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури, загально-теоретичні та методологічні підходи до організації діяльності загальноосвітніх навчально-виховних закладів знайшли відображення в дослідженнях науковців минулого (К. Грот, М.П. Драгоманов, Г.С. Костюк, С.А. Литвинов, С.Ф. Русова, В.О. Сухомлинський та ін.). Методологічне значення для розробки концепцій діяльності гімназій мають дослідження проблем життєтворчості учнів (І.Г. Єрмаков, Л.В. Сохань, та ін.), діалогу культур (Г.О. Балл, І.Г. Герашенко), іміджу сучасної школи (Т.С. Антоненко та ін.), праці з нової філософії освіти (І.А. Зязюн, В.С. Лутай), психології творчості учнів (В.О. Моляко, О.В. Скрипченко), сучасні методичні праці.

Науковці України (С.У. Гончаренко, Ю.І. Мальований, В.Ф. Паламарчук, З.І. Слєпкань, В.Г. Чижевський та ін.) обґрунтували концептуальні засади створення та перспективи розвитку альтернативних навчальних закладів.

Актуальність цієї проблеми підтверджується дослідженнями зарубіжних науковців (Й. Гарднер, І. Джонсон, Г. Сельє, Г. Скот), країн СНД – (М. Давлятшин, В. Кружецький, Н. Лейтес, І.С. Міхневич, Я.О. Пономарьов).

Проблеми, пов'язані з розв'язанням основних суперечностей шкільного управління на різних етапах розвитку країни та освіти, висвітлювалися у працях Є.С. Березняка, Г.А. Дмитренка, Г.В. Єльнікової, Б.С. Кобзаря, М.І. Кондакова, Н.М. Островерхової, М.М. Поташника, В.О. Сухомлинського, Р.Х. Шакурова та ін. Особливості виховного процесу в закладах нових типів є предметом дослідження І. Г. Єрмакова, А.В. Лопухівської.

Значний інтерес для обґрунтування науково-теоретичних засад діяльності гімназій є дослідження з проблеми педагогічної інноватики: К. Ангеловські, В.І. Загвязинський, О.Г. Козлова, М.М. Поташник, В.О. Сластьонін, Л.І. Даниленко, Н.Р. Юсуфбекова та ін.

Загальнопедагогічні проблеми розвитку освіти: соціальні, дидактичні, виховні, управлінські - розкрито в працях В.І. Бондаря, Л.П. Вовк, А.Г. Капської, В.І. Маслова, О.Г. Мороза, Г.Д. Панченка, Ю.Д. Руденко, О.Г. Ярошенко та ін.; загальнопсихологічні засади побудови нової освіти - у працях І.Д. Бєха, С.Д. Максименка, В.О. Моляко, О.В. Скрипченка, Н.В. Чепелевої та ін. сучасних психологів України.

Сучасні підходи до проблеми педагогічної підготовленості і майстерності вчителя, зокрема, соціологічної зорієнтованості її змісту, визначення педагогічної підготовленості як передумови відродження української педагогічної традиції та її інтеграції з новаторським потенціалом освітян означені у програмній, навчально-методичній літературі та публікаціях В.І. Бондаря, В.К. Буряка, М.С. Вашуленка, Л.П. Гузій, В.І. Лозової, В.Л. Омеляненка, О.С. Падалки, Г.Д. Панченка, І.П. Підласого, О.Я. Савченко, Г.В. Троцько та ін.

Проблеми діяльності середньої загальноосвітньої школи, зокрема, її спрямованості на виховання громадянськості розв'язуються у працях В. Г. Кременя, І.Д. Беха, О.В. Сухомлинської, М.Д. Ярмаченка.

Зростаюча кількість праць, присвячених діяльності гімназій, ліцеїв, колегіумів, доводить, що цей напрямок входить в число пріоритетних в педагогічній науці. Разом з тим, вивчення стану наукової розробки обраних для дисертаційних досліджень кола питань свідчить, що, незважаючи на наявність ряду наукових статей, дисертаційних досліджень В.М. Алфімова, Г.О. Сазоненко, А.С. Сологуба, А.А. Черниша, Б.Г. Чижевського, Р.М. Чуйко, В.М. Хайруліної, Т.О. Цуканової з проблем діяльності різних типів середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів, специфіка діяльності гімназій у системі освіти України ще не стала предметом цілісного наукового дослідження. У роботі науковців і практичних працівників розглядаються питання специфіки управління, реалізації управлінських функцій у закладах шкіл нового типу, нові умови господарювання в сучасній школі, деякі дидактичні аспекти і особливості виховання. Дослідники основну увагу приділяють аналізу соціально-педагогічних, економічних та організаційних умов створення і розвитку шкіл нового типу. Але в дослідженнях системно не висвітлені організаційно-педагогічні основи діяльності сучасних гімназій, виходячи з нових парадигм освіти.

Враховуючи актуальність, недостатню дослідженість і практичне значення проблеми невідповідності культурно-освітніх потреб суспільства і запитів особистості, розробки науково-дидактичного забезпечення і практичної організації навчання обдарованої учнівської молоді, і була визначена **тема дослідження**: “ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО--ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНІЙ ГІМНАЗІЇ”. Тема входить до плану науково-дослідних робіт АПН України і Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, затверджена координаційною радою з психолого-педагогічних досліджень АПН в Україні (протокол № 6 від 26.09.2000р.).

Об’єктом дослідження є навчально-виховний процес у сучасній гімназії як система взаємопов’язаних компонентів.

Предметом є організація навчально-виховного процесу в сучасній гімназії та створення оптимальних умов для його продуктивного перебігу.

Мета дослідження: розробка і наукове обґрунтування прогностичної моделі та відповідної системи навчального процесу, спрямованих на ефективну діяльність гімназії як закладу інноваційного типу.

Гіпотеза дослідження: українська гімназія як заклад інноваційного типу ефективно функціонуватиме і розвиватиметься, якщо створюються і вивчаються науково-теоретичні, нормативно-правові передумови її функціонування, розробляються і враховуватимуться організаційно-педагогічні умови діяльності; діяльність гімназій ґрунтуватиметься на сучасних досягненнях вітчизняної та світової психолого-педагогічної науки, реалізуватиметься розроблена модель діяльності гімназії, що відобразатиме інноваційні процеси виховання, навчання й розвитку учнів у сучасних умовах.

Виходячи з мети і гіпотези, у дисертаційному дослідженні були поставлені такі **завдання**:

1. Дослідити стан організації навчально-виховного процесу в сучасних гімназіях;
2. Теоретично й експериментально обґрунтувати: систему організації навчально-виховного процесу в гімназії; модель управління гімназією з позицій системно-прогностичного підходу, принципи її здійснення в умовах інноваційної діяльності;
3. Визначити умови, які забезпечують ефективний характер навчання і розвитку учнів, зростання професійної майстерності учителів (особливості змісту, форм, методів, технологій діяльності);
4. Дослідити ефективність діяльності гімназії за комплексом розроблених параметрів.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є Закон “Про загальну середню освіту”, Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.), Концепція розвитку загальної

середньої освіти, основні положення теорії і методології соціального пізнання, теорії і практики управління, концепції гуманістичної освіти, розвивального навчання, праці сучасних педагогів і психологів із різних проблем трансформування системи освіти України.

У ході наукового пошуку використовувався комплекс взаємодоповнюючих теоретичних і емпіричних **методів дослідження**, зокрема, аналіз філософської, історичної, психолого-педагогічної, методичної та спеціальної літератури з проблем дослідження, вивчення нормативної і методичної документації, матеріалів Міністерства освіти України, Кабінету Міністрів України, вивчення і узагальнення педагогічного досвіду діяльності навчальних закладів нового типу; спостереження, анкетування, моделювання, вивчення продуктів діяльності вчителів та учнів, метод експертних оцінок, системний аналіз результатів дослідження, математична обробка його результатів.

Основною базою дослідно-експериментальної роботи була Українська гімназія “Троєщина” м. Києва.

Дослідження проводились у три етапи з 1991 по 2000 рр.

Перший етап (1990 – 1992 рр.): визначення організаційних передумов формування мережі гімназій у системі освіти, вивчення історичного досвіду їхньої діяльності, розробка першочергових документів концептуального, програмного характеру: положення про гімназію, проекту Статуту, умов прийому учнів, умов конкурсного відбору вчителів, навчального плану, програм тощо.

Другий етап (1992 – 1995 рр.): дослідження організаційних особливостей становлення української гімназії, апробація нового змісту, форм та методів навчання, створення сучасної навчально-матеріальної бази.

Третій етап (1995 – 2000 рр.): створення і апробація системи діяльності гімназії, науково-методичне обґрунтування, розробка і впровадження інноваційних технологій навчання, удосконалення процесу керівництва та контролю закладами нового типу, узагальнення матеріалів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці дидактичних засад гімназійної освіти, її змістових, технологічних і організаційних компонентів, зокрема:

- розроблена модель діяльності гімназії інформаційно-розвивального типу;
- створено програму і методику формування інформаційної та інтелектуальної культури учнів;
- створено системно-прогностичну модель управління гімназією;
- удосконалено форми і методи навчання гімназистів.

Дістали подальшого розвитку методологічні засади діяльності гімназії, тенденції та етапи розвитку, комплексне оцінювання результатів з корективно-прогностичним моделюванням діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у конкретизації окремих параметрів перспективної моделі діяльності гімназії, оновленого змісту, форм і методів розвивального навчання, сучасного інформаційного забезпечення на основі нової парадигми освіти, а також у створенні науково-методичних посібників щодо організації навчально-виховного процесу в гімназії. Запропоновані підходи дозволяють керівникам навчальних закладів нового типу створити необхідні умови для практичної реалізації основних напрямків і модернізації навчально-виховного процесу, впровадження системного підходу до керівництва педагогічним колективом в умовах реформи школи.

Особистий внесок автора полягає в тому, що проблема розробки теоретичних засад діяльності гімназії як закладу нового типу в дидактичному аспекті здійснюється автором цього дослідження вперше. Авторська версія наукових засад і подальшого розвитку гімназії в аспекті реформування сучасної загальноосвітньої школи є певним внеском у сучасну дидактику і практику навчання учнівської молоді.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на конференціях, семінарах, симпозіумах, які відбувались безпосередньо в гімназіях, з участю керівників закладів нових типів України, у виступах автора на конференціях і семінарах Міжнародного, Всеукраїнського,

регіонального рівнів, зокрема на: науково-практичній конференції з актуальних проблем наступності між середньою та вищою школами (КНТЕУ, Київ, 1996); науково-практичній конференції з питань змісту освіти (КНТЕУ, Київ, 1997); Всеукраїнському семінарі для керівників шкіл з проблем змісту освіти (Київ, 1998); Міжнародному семінарі з конфліктології на базі гімназії “Троєщина” (Київ, 1998); Всеукраїнській науково-практичній конференції з проблем реформування освіти (Коломия, 2000); міських семінарах директорів шкіл нового типу (1995 – 2000).

Матеріали дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, лабораторії передового педагогічного досвіду Інституту педагогіки АПН України.

Основні теоретичні положення і висновки дослідження викладені в 6 публікаціях, в тому числі – у 2-х науково-методичних посібниках та 3-х статтях у 3-х наукових фахових виданнях.

Результати дослідження **впроваджені** в практику роботи гімназії № 59 м. Києва, гімназії м. Миргорода Полтавської обл., гімназії “Києво-Могилянський колегіум”, середньої школи № 19 м. Києва, використовуються в процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації директорів шкіл при Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міжрегіональному інституті удосконалення учителів ім. Б. Грінченка, а окремі результати – у практиці шкіл Ватутінського району м. Києва..

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (172 назв). Основний текст містить 181 сторінку, додатки - 91 сторінку. Робота також містить 20 таблиць і 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми та ступінь дослідженості теми в інноваційних навчальних закладах нової генерації – гімназіях, визначені об’єкт, предмет, мета дослідження, сформульована гіпотеза, поставлені завдання і обраний адекватно загальній стратегії системного дослідження комплекс взаємодоповнюючих теоретичних і емпіричних методів, викладена наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, їх апробація в аудиторіях різних науково-практичних рівнів.

У **першому розділі** - “**Науково-теоретичні засади діяльності гімназії в сучасних умовах**” - в стислому історико-педагогічному екскурсі визначаються розроблені світовою і вітчизняною практикою складові гімназійної освіти - аксіологічний, змістовий, методичний, суб’єктний, - що стали пізніше основою для становлення гімназій як інноваційних типів шкіл після 70-літньої перерви в зв’язку з уніфікацією системи освіти в 20-90-х рр. ХХст.

Проголошення незалежності України було початком значних трансформацій в освіті. Одноманітність, утилітарність, авторитарність, примусова русифікація імперської системи навчання і виховання прийшли у невідповідність з новими вимогами життя. Починається становлення нової системи – багатотипової, багатогалуздової, гуманітарної, варіативної. Закон “Про освіту”, Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ ст.) сприяли стрімкому зростанню нових типів навчальних закладів, насамперед найбільш масових з них – гімназій. Ренесанс 90-х рр. характеризувався двома течіями. Перша – “знизу” – масовим стихійним виникненням інноваційних закладів освіти, що поступово зусиллями кваліфікованих управлінців у регіонах країни, досвідчених практиків і науковців педагогічних інститутів та університетів (В.М. Алфімов – Донецьк, М.П. Гузик – Одеса, В.М. Хайруліна – Київ, Р.М. Чуйко – Черкаси, А.П. Черниш – Київ та ін.) на основі практичних знахідок і наукового осмислення їх розробляли основні положення гімназійної освіти. Друга – “зверху” – науково-організаційну координацію процесу створення закладів нового типу здійснювали дві організації: лабораторія передового педагогічного досвіду Інституту педагогіки і створений при Міністерстві освіти спеціальний відділ (Б.Г. Чижевський). Працюючи за єдиним планом, науковці і управлінці видали десятки монографій, посібників, хрестоматій, довідників, нормативних документів, сотні статей, провели

ряд комплексних досліджень, щорічних семінарів, конференцій, виїзних засідань, “круглих столів” та ін. для керівників та провідних працівників навчальних закладів нового типу. Почався масовий науково-методологічний і практично орієнтований рух створення, організації, структурування і діяльності інноваційних закладів в Україні, в центрі яких є учень - здібна, творча, обдарована особистість. Це відповідає новій філософії і парадигмі освіти, зміщенню акцентів у бік антропологічних і гуманістичних пріоритетів.

Одним з експериментальних майданчиків, що розробляли нову модель організації і апробували сучасні технології інноваційної освіти, стала новостворена на початку 90-х рр. українська гімназія “Троєщина” м. Києва. В її діяльності акумулювався і творчо осмислювався досвід минулого і прогресивні пошуки сучасної педагогічної науки і практики, реалізувався системний підхід до узагальнення здобутків минулого і сучасних інноваційних технологій. Досвід становлення гімназії “Троєщина” і порівняльний аналіз основних компонентів навчальної діяльності відомих гімназій показав, що вони переважно працюють за власними моделями, серед яких типовими є моделі проблемно-розвивального, особистісно-гуманітарного типу, модульні школи, “школи радості”, гуманітарні комплекси та ін. Методологічними засадами діяльності сучасних гімназій стає нова філософія освіти: філософія синергетики (В.С. Лутай), діалогу культур (В.С. Біблер), життєтворчості (І.Г. Єрмаков, Л.В. Сохань), “філософії серця” (Г.С. Сковорода, П.Д. Юркевич). Аналіз процесу становлення і розвитку гімназій за 10 років свідчить про те, що вони пройшли стадії: підготовчу, первинно організаційну, методологічну, змістову, технологічну – і підійшли до системного втілення набутого досвіду у власну модель розвитку і діяльності конкретної гімназії.

Сучасною основою для подальшого розвитку гімназійної освіти є проект Концепції реформування загальноосвітньої школи, який вбирає прогресивні зернятка теорії і практики закладів нових типів, хоч специфіка їх очевидна.

Враховуючи пошуки і здобутки гімназійного руху в Україні, розробки філософських основ, інноваційних моделей, нових технологій, педагогічний колектив гімназії “Троєщина” визначив, що його діяльність має відповідати головному концепту “**У центрі уваги – творча особистість**”. Діяльність гімназії у всіх основних аспектах втілює в життя цю концептуальну спрямованість її як інноваційного закладу, покликаною реалізувати розвивальну, культуротворчу домінуючу виховання інтелектуала – відповідальної особистості, здатної самостійно діяти і приймати компетентні рішення у складних і нестандартних умовах суспільства перехідного періоду. В умовах реформування школи у 12-ти річну системне вивчення і узагальнення інноваційного досвіду закладів нових типів набуває державного значення.

У другому розділі - “ Система навчально-виховного процесу в гімназії” – йдеться про оновлення змісту освіти і технологій навчання, особливості управління в гімназії як закладі нового типу. Адже трансформаційні процеси в освіті, викликані побудовою України як самостійної держави, не тільки оновили сутність і структуру освітньої системи, але й обумовили необхідність інноваційного моделювання закладів нового типу. Цей процес ішов паралельно з формуванням нової парадигми освіти, теоретико-методичних засад розбудови освіти. Виконуючи своє “державне замовлення” – інноваційних пошуків шляхів навчання, розвитку і виховання обдарованих і талановитих дітей – ці заклади впродовж майже 10-ти річної діяльності не тільки справились зі своїм призначенням, але й стали практичним зразком для майбутнього переходу на 12-ти річну масову школу в Україні, про що свідчить проект майбутньої доктрини розвитку освіти.

В Україні вже набули визнання декілька моделей закладів нових типів: авторські школи, модульно-розвивальні системи, школи – родини, школи – комплекси, школи радості, гармонійного розвитку та ін. Їх автори – відомі педагоги – вчені і практики (В.М. Алфімов, М.П. Гузик, О.А. Захаренко, М.М. Палтишев, А.В. Фурман, В.М. Хайруліна і ін.) у центрі діяльності поставили особистість учня, якого формували не тільки талановиті вчителі, але й оновлений зміст освіти, досконала організація навчально-виховного і розвивального процесу.

Створена разом з наймолодшим районом Києва гімназія “Троєщина” з 1992р., включившись в інноваційні пошуки творчих колективів України, почала із визначення власної

концепції та статуту, розробки **моделі закладу розвивально-інформаційного типу**, одночасно осмислюючи здобутки відомих колективів та ідеї педагогів – новаторів. Оновлення змісту освіти в навчальному процесі гімназії базувалось на основі поєднання теорій формальної та матеріальної освіти; дидактичного енциклопедизму і академізму; практичної спрямованості змісту освіти і забезпечення саморозвитку, самовизначення особистості та універсальних способів (насамперед, творчих) її діяльності. При конструюванні навчального плану гімназії як закладу гуманітарної спрямованості було обрано таке оптимальне поєднання гуманітарних і природничо-математичних предметів, теоретичного і практичного компонентів базових навчальних дисциплін:

1. Гуманітарний і художньо-естетичний цикл – 68%;
2. Природничо-математичний цикл – 12%;
3. Оздоровчо-трудова – 20%.

Такий розподіл відповідає тенденціям світової освітньої практики.

Найбільш перспективною для розвитку учнів і практичної підготовки їх до життя є розроблена фахівцями гімназії варіативна частина навчального плану, що складає 16% від загальної кількості годин, до цього додається позаурочна діяльність. В ній враховуються не тільки регіональні особливості і суспільно-економічні запити до молоді, але й доповнення розумово-інтелектуальних занять художньо-естетичними та спортивними (хореографія, спортивні ігри), що проводяться в другій половині дня. Індивідуально враховуються запити, інтереси, життєві плани учнів, що створює реальні умови для розвитку особистості кожного з них.

Важливим для прогностичного розвитку гімназистів є система профільного навчання. В 10-11 класах учні можуть обрати економічний або гуманітарно-педагогічний профілі, курси основ ринкової економіки, психології або педагогіки. Планується також створити класи з правознавчим профілем та елементами дипломатичного етикету. В умовах значних навчальних навантажень учнів 10-11 класів виявилось ефективним оздоровлююче і стимулююче значення курсу ритміки.

Інноваційні пошуки вчителів гімназії передбачають їх глибокі знання з проблеми методів навчання і досконалого володіння методикою оптимального вибору адекватного концепції варіанту форм, методів і засобів навчання, що характерні для їх особистої методики. Тому, крім опанування новітніх підходів в сучасній дидактиці та часткових методик, що здійснювались педколективом гімназії під керівництвом директора, його заступника з наукової роботи і професора-консультанта, проводились практикуми, пошукові, показові уроки, розроблялись авторські інноваційні варіанти методик навчання.

У гімназії створена система форм навчання, в якій крім модернізації традиційних форм: урок, лекція, семінар, диспут, дидактична гра, практичні заняття, екскурсії, домашнє заняття – передбачені інноваційні форми. Це - поєднання різних форм навчання в нову єдність (“урок-лекція”, “урок-диспут” та ін), нестандартні уроки (уроки з різним віковим складом учнів, бінарні, поліфонічні, уроки – художні композиції тощо), модульні, театралізовані, уроки-телемости, “інтерв’ю”, “конкурс”, “ринг” і ін. Крім відомих дидактичних ігор, розроблялись або дидактизувались ігрові форми: кросворди, шаради, вікторини, учнівські драматизації, уявні мандрівки та ін. Апробувались різні варіанти фронтальних, групових, індивідуальних форм організації навчання в гімназії. Широко впроваджується цілеспрямоване конструювання і застосування таких трудомістських і складних щодо змісту і технології форм, як дидактична гра, семінар, модульне навчання.

Форми і методи навчання взаємопов’язані, співвідносяться як зміст і форма. Для компетентного вибору певного методу чи створення оновленої системи їх вчителі гімназії вивчають сучасну дидактичну теорію методів навчання. Розглядається класифікація груп методів: 1) перцептивні; 2) гностичні; 3) логічні; 4) викладання чи учіння; 5) мотиваційні; 6) методи контролю та корекції. На основі експериментальних досліджень визначається їх багатомірність (а не одномірність), розглядаються класифікації: а) бінарні (А.М. Алексюк, М.І. Махмутов), б) тривимірні (В.Ф. Паламарчук, В.І. Паламарчук), в) багатомірні (Ю.К. Бабанський); г) поєднання окремих методів у систему (В.І. Андреев, В.І. Бондар, С.П. Бондар, Я.І. Бурлака, І.Я. Лернер, Л.Л.

Момот та ін.), а також процедура оптимального відбору сполучення методів на кожному етапі заняття.

Анкетування вчителів спочатку показало типову картину вибору методів – частота використання груп методів у процентах така: 1) 24%; 2) 20%; 3) 8%; 4) 14%; 5) 14%; 6) 20%. Деяке відхилення у виборі методів за зовнішніми ознаками (№1 – перцептивні, №3 - логічні та ін.) корелюється постійною роботою з педколективом по опануванню концептуальних засад діяльності гімназії в залежності від методології і завдань інтелектуально-творчого розвитку особистості (за програмою В.Ф. Паламарчук). Результати спеціального комплексного дослідження (рейтинг, творчі портрети вчителів, улюблений урок учнів, творчий діалог та ін.) показали значні зрушення у визначенні вчителями “ваги” методу у формуванні знань, умінь і розвитку учнів.

Так формувалась операційна основа для інноваційних пошуків учителів гімназії власної методичної системи (як вищого рівня майстерності). Як переконає досвід гімназії, цей процес відбувається ефективніше, коли він побудований на наукових засадах і є керованим. Результати формування у вчителів власної методичної системи визначались шляхом педагогічної експертизи вчителів-майстрів гімназії в серіях конкурсних робіт: 1. Кращий план роботи кафедри; 2. Мій найкращий урок; 3. Творчий портрет вчителя (його структура: а) кредо педагога; б) фото і біографія; в) концепція і провідна ідея досвіду; г) методи, прийоми роботи, д) учні – дипломанти конкурсів і їх роботи; е) методична робота на кафедрі; ж) виховання учнів; з) зв'язки з громадськістю; і) друковані праці і відгуки на них. 4. Сутність методичних систем 9-ти вчителів-майстрів – переможців конкурсу.

Спільним у роботі сучасних гімназій є застосування нових інформаційних технологій. В гімназії “Троєщина”, згідно її базової моделі, успішно апробується авторська програма формування загальної інформаційної культури учнів, яка має на меті розширення знань і умінь щодо інформації і підготовку користувача комп'ютерними системами. Вихід гімназії в Internet і створення своєї WEB- сторінки є не тільки вікном для взаємозв'язків із світовою інформацією, але й внутрішнім телекомунікаційним проектом діяльності педагогів і учнів – від розробки інноваційних технологій навчання до створення конкретних мультимедійних комп'ютерних програм, курсів та пакетів і, нарешті, до пізнавальної, конструктивної і творчої діяльності учнів, підкріпленої мультимедійними засобами. Наприклад, на основі цієї авторської програми працюють учителі іноземних мов, біології, історії, математики і ін., а курс загальної інформаційної культури введено з 5-го класу як варіативний і за вибором учнів.

Основне положення теорії систем (В.М. Садовський) вимагає будь-яку систему розглядати як підсистему (компонент) об'єкта вищої структури – метасистеми; з іншого боку, як самодостатню метасистему, що характеризується комплексним аналізом усіх її підсистем. Тому спочатку систему управління гімназією ми розглядали як підсистему в умовах створення і організації діяльності “метасистеми” закладів освіти, культури, економіки в районі і в місті. Наприклад, у Ватутінському районі м. Києва, який характеризується як “спальний” (1 гімназія, 1 колегіум, 1 ВНЗ), порівняно мало великих підприємств і установ, що створює специфічні труднощі планування, фінансування, прогностичної та праксеологічної спрямованості навчально-виховного процесу тощо. Такі умови породжували колективні інноваційні пошуки педагогів також і в сфері управління: основною специфікою його системи стала децентралізація з поступовою передачею окремих функцій кафедрам і органам самоврядування. У процесі дослідно-пошукової практики глобальну систему управління структуровано 9-ма підсистемами, які визначають його головні функції: організаторську, навчально-виховну, інформаційну, контрольну-корекційну (в тому числі – менеджерську), координаційну, дослідницьку, public - relations, матеріально-фінансову, правову. Кожна з них визначалась і наповнювалась змістом адекватно концептуально-цільової спрямованості конкретного навчального закладу, регіональних умов і освітніх завдань розбудови України. Так, чітка ієрархія побудови системи управління: контроль за виконанням завдань, поставлених вищими управлінськими структурами, поєднувався з максимальною автономністю в ініціативі творчих досягнень, методичних пошуків роботи кожної кафедри, що доповнювалось колективним взаємоконтролем, взаємодопомогою і

взаємовідповідальністю за творчий зріст її членів. Така ж побудова учнівського і громадського управління і контролю.

Дослідження показало, що ефективність управлінської діяльності зростає на основі системно-прогностичного підходу, який реалізується методами моделювання, системного аналізу і синтезу, прогнозування, тематично-проблемного планування, навчального контролю із застосуванням нових інформаційних технологій. Перевірено принципи ефективного керування сучасним закладом нового типу (насамперед – демократизація і гуманізація) та виокремлено фактори подальшого розвитку (методологічні, аксіологічні, неологічні, змістові, технологічні, особистісні).

Вивчення громадської думки показало, що 91% респондентів-учителів позитивно оцінюють перетворення в управлінні гімназією; також схвально підтримують особливості діяльності керівників навчально-виховного закладу батьки, піклувальна рада, представники учнівських органів самоврядування.

Дальший розвиток управління в гімназії передбачається в напрямку поглиблення процесів демократизації, гуманізації, диференціації, створення державно-громадської системи управління.

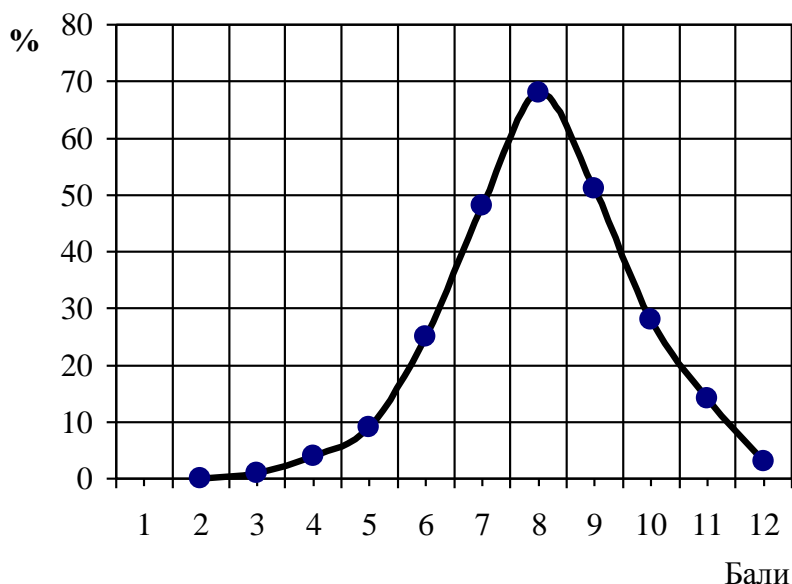
На основі сучасних педагогічних досліджень, системного аналізу роботи школи нами були визначені такі аспекти оцінювання цілісного процесу її багатогранної діяльності: методологічний, педагогічний, соціальний, психологічний, валеологічний. До кожного аспекту розроблено критерії ефективності та відповідної процедури.

Методологічний аспект - здійснювався через визначення основних засад у підсистемах змісту освіти, форм і методів, управління і організації її діяльності. Ефективність його перевірялась аналізом авторських програм учителів, що мали не тільки методичний, але й дидактико-методологічний характер, а також апробування на основі експертних оцінок професіоналів: керівників гімназій і шкіл, вчителів, інспекторів, викладачів ВНЗ і ін.

Основний аспект – педагогічний – досліджувався за такими критеріями: якість знань, умінь і навичок (ЗУН) учнів за певні інтервали часу; рівень інтелектуального розвитку учнів (за спеціальною програмою); участь гімназистів у гуртках, МАН, олімпіадах, конкурсах; вступ до ВНЗ; лонгітюдні дослідження життєвого успіху особистості; ріст майстерності вчителів гімназії.

Визнаючи поліструктурність ЗУН, більшість дидактів стверджують думку про їх багатовимірність, пропонуючи для цього від 3-х до 20-ти якісних характеристик. Ми вважаємо необхідними і достатніми такі якості ЗУН: правильність, повнота, усвідомлення, дієвість, системність, міцність. Характеризуючи якості ЗУН, ми визначали їх за цими ознаками, причому ієрархічно диференціювали за такими рівнями: репродуктивний, конструктивний, творчий (із здатністю до перенесення).

У результаті системного аналізу результатів експериментального навчання кількість учнів, що навчалися на вищих рівнях якості, складала: в 1993–94 рр. – 79,5%, в 1994–95 рр. – 79,6%, в 1995–96 рр. – 79,6%, в 1996–97 рр. – 79,7%, в 1997–98 рр. – 80%, в 1998–99 рр. – 81%. В 2000р. було введено 12-ти бальну шкалу оцінювань навчальних успіхів учнів, що виявилась потенційно

здатною для фіксації не тільки прогресуючої динаміки ЗУН, але й рівня навчання і розвитку учнів. Проведений аналіз результатів системного дослідження за 12-ти бальною шкалою у 2000 р. дав матеріал для побудови статистичної кривої нормального розподілу (кривої Гауса) (див. рис.1).

Рис. 1 Статистична крива результатів навчання

Дослідження особливості її структури показало, що вона має більш стиснутий вигляд, зміщений вправо, відображаючи компактність позитивних зрушень в навчальних досягненнях учнів. Отже, особистісна орієнтація навчально-виховного процесу, спрямування на діяльність учіння і розвитку творчої індивідуальності вилились в колективний зріст спільних успіхів гімназії в цілому, що має не тільки констатуюче і детермінуюче, але й прогностичне значення для планування і координації діяльності закладу в цілому.

Важливим показником інтелектуального розвитку гімназистів є масова участь в гуртковій роботі за інтересами, результативна участь в олімпіадах різних рівнів, у роботі МАН: учасниками конкурсів захисту наукових робіт за 1993 – 1999рр. були 94 учні, а 14 отримали дипломи I-IV ступеня. Вагомими показниками педагогічної діяльності школи є кількість медалістів та вступ гімназистів у ВНЗ. Із 500 випускників 1993 – 1999рр. 152 – із золотою і 45 – із срібною медаллю; вступили у ВНЗ всі 500 гімназистів. Люнґітюдні дослідження показали, що вони успішно вчаться, біля половини з них - відмінники навчання. Відгуки ректорів ВНЗ свідчать про активну життєву позицію, сучасний світогляд, патріотизм, практичність випускників гімназії; перші з них – випускники ВНЗ – успішно працюють в різних галузях господарства, культури, деякі мають на меті продовжити свій науковий зріст.

Успіхи реалізації інформаційно-розвивальної моделі діяльності гімназії створюють вчителі. Про невинне підвищення рівня їх майстерності свідчать 95% опитаних керівників гімназій і шкіл Києва, а також результати конкурсів майстерності педагогів.

Розвивальний і виховний ефект діяльності гімназії посилюється психологічною службою, що характеризується критеріями самопізнання, самовизначення і попередження девіантної поведінки учнів. Головною турботою психолога є особистість. В гімназії проводиться групова робота (97% учнів) та індивідуальні консультації (29% учнів). Групова робота – це діяльність за програмами “Не оступись!”, “Мистецтво спілкування” і ін. та профілактика правопорушень і шкідливих звичок. Індивідуальна робота – це особистісне спілкування переважно з проблем формування власного “Я”- образу, особистісних контактів, вибору професій тощо.

Соціальний аспект діяльності гімназії аналізувався на основі серії анкетних опитувань батьків, учнів про діяльність гімназії, соціального запиту до вступу в освітній заклад; визначення експертних оцінок суб’єктів гімназійного життя (керівництва, вчителів, методистів, батьків). Аналіз значного масиву анкет і експертних оцінок давав поштовх для оперативних рішень щодо корекції певних прогалин чи помилок в діяльності гімназії, до поліпшення навчально-виховного процесу, вирішення фінансових проблем тощо.

Валеологічний аспект (важливий в умовах екологічної кризи в постчорнобильському регіоні) досліджувався насамперед шляхом вивчення медичних карток і діагностування учнів. Виявилось, що більшість дітей - з порушенням фізичного розвитку, з функціональними та хронічними патологічними процесами. Лише 12% відносно здорових (бо імунна система порушена у всіх киян) дітей; рівень соматичного здоров’я у 77% - середній, а в 11% - низький. Медичні дослідження визначили: реабілітація повинна мати не функціональний, а комплексний характер, тобто орієнтуватися на здоровий спосіб життя. Тому в гімназії було створено спеціальну комплексну програму “Ти і твоє здоров’я” – для дітей (на уроках і в позакласній роботі) і для батьків. Визначалась динаміка участі учнів у валеологічних заходах, успішності лікування тощо. Групи учнів на чолі з педагогами на канікулах щорічно оздоровлюються в санаторіях Закарпаття, на Чорному морі, ходять в турпоходи тощо. За результатами багаторічних спостережень і валеологічних заходів помітний зріст показників, що характеризують поліпшення загального стану здоров’я в дітей (за даними лонґітюдних досліджень).

В и с н о в к и

1. У дисертації наведено теоретичне узанальнення та нове вирішення проблеми гімназійної освіти, яке проявляється в авторській моделі та системі навчання і розвитку учнів гімназії, оновленні управління.
2. Вивчення історичного і сучасного досвіду діяльності гімназій свідчить про те, що вони в ХІХ - ХХ ст. пройшли через певні етапи: організаційний, методологічний, змістовий, технологічний, системний і стали в 90-х рр. ХХ ст. основою для трансформації сучасної освіти України. Розбудова нової освітньої системи: багатотипової, багатоціннісної, гуманітарної, варіативної - супроводжувалась рухом створення інноваційних закладів освіти в Україні, центром яких є учень – здібна, творча, обдарована особистість. Найбільш масові з них – гімназії, спираючись на державну підтримку, на нову філософію і парадигму освіти, на зміщення акцентів у бік антропософських і гуманістичних пріоритетів, переважно працюють за власними моделями (модульної школи, “школи радості”, проблемно-розвивального, особистісно-гуманістичного і ін. типів) – і в цілому дійшли до необхідності концептуально-організаційних узагальнень і системного втілення набутих інновацій у власну модель.
3. Прикладом визначених тенденцій є процес становлення і діяльності гімназії “Троєщина” м. Києва. Основною методологічною парадигмою її діяльності є синергетика. Організація її як інноваційного закладу інформаційно-розвивального типу відповідає головному концепту “У центрі уваги – творча особистість”. Модель її трансформує основні компоненти навчально-виховної діяльності: від мети освіти до результату. Ця модель і адекватна система її реалізації створювалась, уточнювалась і перевірялась у процесі творчо-пошукової діяльності педагогічного колективу впродовж 10 років.
4. Доведено, що оптимальне співвідношення освітніх галузей в гімназії як закладі гуманітарної спрямованості є такими: гуманітарний і художньо-естетичний цикл – 68%; природничо-математичний цикл – 12%; оздоровчо-трудова – 20%. Меті, концепції і оновленому змісту освіти підпорядковується багатокomпонентний варіантний комплекс форм, методів, засобів навчання, оригінальних підручників і дидактичних матеріалів, а також адекватна інформаційна технологія. Важливою стороною опанування комплексом досягнень сучасних педагогів і творчих здобутків колег є обмін досвідом, конкурси майстерності вчителів, тренінги з оптимального вибору форм, методів, засобів навчання, що відповідали концепції.
5. Специфіка управління гімназією полягає в системному підході – в структурованні 9-ма підсистемами, що визначають його функції: організаторську, навчально-виховну, інформаційну, контрольно-корекційну (в тому числі – менеджерську), координаційну, дослідницьку, public - relations, матеріально-фінансову, правову. Особливістю його є децентралізація з поступовою передачею окремих функцій предметним кафедрам і органам самоврядування (батьківському комітету, піклувальній раді, учнівському самоврядуванню).
6. Із сучасними інформаційними технологіями учні знайомляться на факультативах з 5-го класу, а вихід гімназії в Internet і WEB-сторінка для старшокласників є телекомунікаційним проектом пізнавальної і творчої діяльності вчителя і учнів, підкріпленої мультимедійними засобами.
7. Дослідженням доведено, що показниками творчого зростання особистості учня і вчителя є не окремі функціональні показники, а їх система. Методологічний аспект, що визначався системним аналізом основних компонентів діяльності гімназії у відповідності до її концептуальних засад, експертними оцінками, рейтингом форумів різних рівнів. Соціальний аспект реалізувався шляхом періодичного анкетування респондентів – суб’єктів діяльності гімназії (вчителів, учнів, батьків), щоб визначити думку про її результативність, для коригування помилок чи прогалин, для прогностичного планування. Психологічний аспект здійснювався в процесі колективної (97%) або індивідуальної (29%) профілактичної роботи з учнями, попередження їх девіантної поведінки, вирішення проблем спілкування, особистісних контактів, профорієнтації тощо. Валеологічний аспект - важливий у постчорнобильському

регіоні - вивчений шляхом медичного діагностування, організації масових та індивідуальних валеологічних заходів за спеціальною програмою “Ти і твоє здоров’я”, констатується помітне покращання соматичного здоров’я дітей.

8. Найважливіший – педагогічний аспект досліджувався за такими критеріями: а) якість ЗУН протягом певних інтервалів (за структурою: правильність, повнота, усвідомленість, дієвість, системність, міцність, - за ієрархією рівнів: репродуктивний, конструктивний, творчий); б) рівень інтелектуального розвитку учнів. Результати лонгїтюдного дослідження протягом 1993 –2000 рр. (за обома критеріями) такі: кількість учнів, що навчалися на вищих рівнях якості ЗУН і розвитку, зростала від 79,5% до 81%. Перехід на 12-ти бальну школу оцінювання переконав, що особистісна орієнтація навчально-виховного процесу, спрямування на діяльність учіння і розвитку творчої індивідуальності привели до зростання спільних успіхів гімназії в цілому, про що свідчить також якісний аналіз у порівнянні з кривою нормального розподілу – кривою Гауса. в) Важливим показником інтелектуального розвитку гімназистів є масова участь у гуртковій роботі за інтересами, в олімпіадах різних рівнів, захист наукових робіт в МАН, 100% вступ випускників 1993 - 2000 рр. у ВНЗ і успішна праця їх у різних галузях господарства, науки, культури країни після отримання вищої освіти.

Виконана робота дозволяє спроектувати інші проблеми дослідження педагогіки гімназійної освіти: виховання учня як творчої особистості в умовах гімназії, проблема оптимального навантаження учнів, загальний розвиток учнів в умовах гімназійної освіти, подальша модернізація управління, інноваційні технології тощо.

Основний зміст дисертації викладено у таких публікаціях автора:

1. Сафіулін В.І. У центрі уваги – особистість. //“Рідна школа”. –1996. - № 10. – С. 12-14.
2. Сафіулін В.І., Кандиба Л.І. Свято першого дзвоника. //“Рідна школа”. –1996. - № 10. – С. 58-60. (90% авторського тексту).
3. Сафіулін В.І., Паламарчук В.Ф На шляху відродження // “Шлях освіти”. -1997. - №1. – С. 4-6. (90% авторського тексту).
4. Сафіулін В.І. Гімназія на порозі ХХІ століття: Науково-метод. посібник / Гол.ред. В.І. Сафіулін. – К.: Знання, 1999. – 208с. - С 3-4; 4-8; 9-10; 20-30.
5. Сафіулін В.І. Системний підхід до управління сучасною гімназією. / У зб. Теорія і практика діяльності загальноосвітніх закладів нового типу в Україні / Гол. Ред. В.О. Капченко, наук. ред. В. Ф. Паламарчук. – Кіровоград: Трелекс, 2001. - С. 256 –270.
6. Сафіулін В.І. Гімназія “Троєщина”. – У зб. Київська школа на рубежі століть. Серія “Столична освіта”, випуск 3, / За ред. Б Жебровського. – К., 2000. - С.49-50.

Сафіулін В.І. Організація навчально-виховного процесу в сучасній гімназії. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 - теорія навчання. - Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2001. Дисертацію присвячено розробці і системному дослідженню організації навчання і розвитку творчої особистості в сучасній гімназії. Історико-генетичне вивчення становлення гімназій дозволило визначити етапи їх розвитку і провідні принципи діяльності. На основі системно-структурного підходу розроблена інформаційно-розвивальна модель діяльності інноваційного закладу, в центрі якого є творча особистість, визначено оптимальне співвідношення освітніх галузей, здійснена модернізація змісту освіти, розроблено комплекс нових навчальних технологій. Системно-прогностичне управління гімназією - структурована (9 компонентів) децентралізована система з передачею керівних функцій предметним кафедрам і самоуправлінню. З інформаційними технологіями учні знайомляться із 5 класу, для старшокласників - Інтернет, WEB - сторінка - проект пізнавально-творчої діяльності вчителя і учнів. Комплексна діагностика результатів визначалась за аспектами: методологічному, психологічному, соціальному, валеологічному і педагогічному за адекватними критеріями (якість і рівень засвоєння знань і розвитку учнів, навчальна активність, їх самонавчання і самовдосконалення за інтересами тощо). Результативність творчого успіху гімназистів

визначалась, крім поточного, також і лонгітюдними дослідженнями (впродовж 10 років).

Ключові слова: організація, творча особистість, системно-структурний підхід, інформаційно-розвивальна модель, інновації, нові навчальні технології, модернізація змісту освіти, системно-прогностичне управління, інформаційні технології, комплексна діагностика результатів.

Сафиулин Виктор Исламович. Организация учебно-воспитательного процесса в современной гимназии. -Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13. 00.09 – теория обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2001. Диссертация посвящена разработке и системному исследованию организации обучения и развития творческой личности в современной украинской гимназии. Исследование исторического и современного опыта деятельности гимназии показало, что их становление проходило путём разработки составляющих гимназического образования – аксиологического, содержательного, методического, субъектного. Гимназический ренессанс 90-х гг. XXст. характеризовался как массовое практически ориентированное движение по созданию инновационных учебных заведений в Украине, в центре которых – способная, творческая, одарённая личность. Это соответствует новой философии и парадигме образования, смещению акцентов в сторону антропософских и гуманистических приоритетов. Большинство гимназий прошли стадии: первично организационную, подготовительную, методическую, содержательную, технологическую, преимущественно работают по своим моделям (модульной школы, проблемно-развивающего, личностно-гуманитарного и др. типов) и в целом дошли до системного внедрения накопленных инноваций в свою деятельность. Примером этих тенденций является созданная в 1992 г. киевская гимназия “Троещина”. Основной методологической парадигмой её деятельности стала синергетика; организация её, как инновационного заведения информационно-развивающего типа, соответствовала главному концепту “В центре внимания - творческая личность”. Модель гимназии трансформирует главные компоненты учебно-воспитательной деятельности: от цели к результатам. Эта модель и адекватная система её реализации создавалась, уточнялась в процессе творчески-поисковой деятельности педагогического коллектива в течение 10 лет. Поиски оптимального соотношения образовательных отраслей в гимназии определились так: 1) гуманитарный и художественно-эстетический цикл – 68%; 2) естественно-математический цикл – 12%, 3) оздоровительно-трудовой – 20%. Соотношение государственного и вариативного компонентов осуществлялось на основе широкого анкетного опроса учащихся, родителей и помогло определить положительное отношение к содержательному и технологическому компонентам вариативной части содержания образования, к росту познавательных интересов, профессионального самоопределения гимназистов. Цели и обновлённому содержанию образования подчиняется многокомпонентный вариантный комплекс форм, методов и средств обучения, оригинальных авторских учебников, рабочих тетрадей, информсистем, тестов, упражнений, тренингов и пр. Новому содержанию образования и концепции гимназии соответствовали адекватные технологии, главной характеристикой которых являлась инновационность. Характерным признаком учебных технологий является обновление урока и его традиционных структур (нестандартные уроки, модернизация новых форм занятий). Обмен опытом, конкурсы мастерства учителей, тренинги по оптимальному выбору технологий обучения соответствовали главному концепту гимназии. Глобальная система управления гимназией состоит из 9 подсистем, определяющих его функции: организационной, учебно-воспитательной, информационной, контрольно-коррекционной (в т. ч. менеджерской), координирующей, исследовательской, public – relations, материально-финансовой, правовой. Главные принципы его - гуманизация и демократизация реализовались в децентрализации с постепенной передачей определённых функций предметным кафедрам и органам самоуправления, родительскому комитету, опекунскому совету, органам ученического самоуправления. Эффективным оказался системно-прогностический подход, реализуемый

методами прогнозирования, системного анализа, моделирования, тематически-проблемного планирования, учебного контроля с применением компьютера. С информационными технологиями учащиеся знакомятся с 5-го класса, а для старшеклассников Internet и WEB-страница – проект познавательного-творческой деятельности учителя и учащихся. Диагностика результатов определялась комплексно. Методологический аспект выявлялся системным анализом основных компонентов деятельности гимназии относительно к концептуальным основам её, экспертными оценками специалистов, рейтингом форумов разных уровней. Социальный аспект реализовался путём периодического анкетирования респондентов – основных субъектов деятельности гимназии для определения оценки, коррекции и прогностического планирования. Психологический аспект осуществлялся в процессе коллективной (97%) или индивидуальной (29%) профилактической работы с учащимися, предупреждения их девиантного поведения, решения проблем общения, личных контактов и пр. Валеологический аспект – важный в постчернобыльском регионе, – изученный с помощью медицинского диагностирования, организации массовых и индивидуальных валеологических мероприятий по специальной программе “Ты и твоё здоровье”, дал возможность констатировать некоторое улучшение соматического здоровья детей (на основе лонгитюдного исследования учащихся 5-11-х классов в 1995 - 2001 г.г.). Педагогический аспект исследовался по таким критериям: 1) качество ЗУН (правильность, полнота, осмысленность, системность, прочность - по иерархии уровней: репродуктивный, конструктивный, творческий); 2) интеллектуальное развитие учащихся (по специальной программе). Результаты лонгитюдного исследования 1993 – 2000 гг. таковы: количество учащихся, обучавшихся на высших уровнях качества ЗУН и развития, возрасла от 79,5% до 81%. Переход на 12-бальную систему оценок убедил, что личностная ориентация учебно-воспитательного процесса на деятельность учения и развития гимназистов привели к росту общих успехов гимназии в целом, о чём свидетельствует и анализ в сравнении с кривой нормального распределения (кривой Гаусса). Показательным свидетельством интеллектуального развития гимназистов является участие в кружковой работе по интересам, в олимпиадах разных уровней, защита научных работ в МАН, 100% поступление выпускников 1993 – 2000гг. в ВУЗы и успешная деятельность их в разных отраслях техники, науки, хозяйства после получения высшего образования.

Ключевые слова: организация, творческая личность, системно-структурный подход, информационно-развивающая модель, инновации, новые обучающие технологии, модернизация содержания образования, системно-прогностическое управление, информационные технологии, комплексная диагностика результатов.

V. Y. Safiulin " The Organisation of the Educational Process in Modern Gymnasium". - Typescript.

The submission of the theses for the Candidate's degree of Pedagogical Sciences according to the specialized field 13.00.09 - The Theory of Teaching. - Kyiv National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. 2001.

The Theses are devoted to the development and research of the educational system and the development of creative individuals in modern gymnasium. Historical - Genetic study of the foundation of the gymnasiums helped to use the periods of their development and the main principles of their activities. According to the systematic- structural approach, a new informational-developing model of the activities of the new innovative educational establishment has been developed with a creative individual in the centre of it; the optimal correlation of educational branches has been determined; the content of the education has been modernized; the integrated complex of new teaching technologies has been developed. The systemic - predicting government of the gymnasium consists of nine components, which are decentralised with the governmental functions of the faculties and self-government. The pupils acquaint themselves with the new informational technologies in the 5¹ form; the senior pupils acquaint themselves to the Internet Web-page, the project of creative cooperation of the pupils and teachers. The complex diagnosis of the results were examined according to the aspects of the methodology, psychology,

social sciences, pedagogy according to the adequate criteria (the quality and the level of the acquiring of the knowledge and the development of the pupils; studying activities, their self- studying, etc.). The results of pupils studying and their creativity have been analysed during short and long periods of time (during 10 years).

The key words: the organisation, a creative individual, systematic-structural approach, cognitive faculty, innovations, new teaching technologies, the improvement of the educational programme, forecasting government, information technologies, complex result diagnoses.